СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVII. Ч. 122. Джерзі Сіті, Н. Дж., субота, 27-го травня 1939. No. 122. Jersey City, N. J., Saturday, May 27, 1939. VOL. XLVII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237, 4-0807. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1010. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

НЕМА НАДІЇ ДЛЯ РЕШТИ В ЗАТОПЛЕНІЙ ЛОДЦІ

ПОРТСМУТ (Ню Гемпшир). — Рятункова комісія спустила ще раз рятунковий дзвін на затоплену підводну лодку Сквелус, щоб дістатись до тих перегород, у яких замкнена решта 26 моряків та переконатись, чи є в них повітря. Коли би було повітря, то булаб надія, що заховались там живі люди. Та дставшись до тих перегород, нурці переконались, що там вода... Супроти цього вся надія на рятунок решти пропала. Власті тепер застановляються над тим, що наперед робити: чи підносити на верх цілу лодку і щойно тоді видобувати трупів, чи наперед видобути потоплених, а опісля підносити лодку. Видобуття лодки може протягнутись від двох до чотирох тижнів.

Урятовані моряки разом зо своїм командантом Неквином зібрались разом і висказували похвалу на адресу одного із них, Менеса, що на вид напливаючої води інстинктовно кинувся замикати отвори. Менес відповідав, що робив свій обовязок і що кожний на його місці зробив би те саме. Та водночас додав, що дуже йому прикро, що, замикаючи отвори, він відгородив деяких своїх товаришів та залишив їх на певну смерть. „Та в таких випадках не можна бавитись у сентименти", говорив він. „Нас твердо вишколювали ділати і я не звертав більшої уваги на моїх товаришів, ніж я сподівався би від них, колиб я знайшовсь у їхньому положені".

АРЕШТУВАЛИ ПРОВІДНИКА „БУНДУ".

НЮ ЙОРК. — Велика лава присяглих признала Фріца Куна, лідера американсько-німецької націстичної організації „Бунд", винуватим крадіжу $14,000 організаційних фондів. Вкупі з тим признанням вини видано приказ арештувати Куна. Та він разом зо своїми трьома товаришами виїхав був до стейту Пенсилвенія. Одначе за ним скрито слідкували три агенти прокуратора Дюія і ті арештували його в містечку Кромсвил, недалеко Алентавну, на пенсилвенійській території. Кун заперечив, начебто він пробував утікати, тільки заявив, що він, разом зо своїми товаришами, удавався до Шікаґа і Мілвокі, де мав промовляти на зборах.

ПАДЕРЕВСЬКИЙ ЗАХВОРІВ ПЕРЕД КОНЦЕРТОМ.

НЮ ЙОРК. — Польський піяніст Ігнац Падеревський кілька хвилин перед концертовим виступом у Медисон Сквер Ґардені нагло захворів і треба було концерт відкликати. Заряд повідомив приявних 15,000 осіб, що піяніст дістав „малий атак серця". Його відразу відвезли додому. Найближчі його приятелі сумніваються, чи він могтиме виступити на своїх чергових замовлених концертах, а навіть сумніваються, чи він взагалі ще буде могти виступати. Падеревський має 78 літ і в останніх кількох тижнях дав 25 концертів та зробив велику туру по Америці.

ОБВИНУВАЧУЮТЬ „НОВИЙ РОЗДІЛ".

НЮ ЙОРК. — На зібранні Американського Інституту Заліза і Сталі в готелі Валдорф Асторія бесідники, серед них сенатор Тайдінґс і уступаючий голова Інституту, Ґірдлер, гостро критикували політику „нового розділу" та твердили, що вона доводить край до нужди. І то не лиш вищі верстви, але в першу чергу широкі маси. Через своє експериментування вона витратила засоби з попередніх літ, а не дала праці 12 міліонам людей. Тепер ця політика звертає увагу на витрати, а цілком не дбає на прибок. Скоро наслідки цеї політики гостро дадуться відчути серед найширшого населення, говорили бесідники.

КОНҐРЕСОВИЙ КОМІТЕТ ДОМАГАЄТЬСЯ АКЦІЇ В СПРАВІ ПАЛЕСТИНИ.

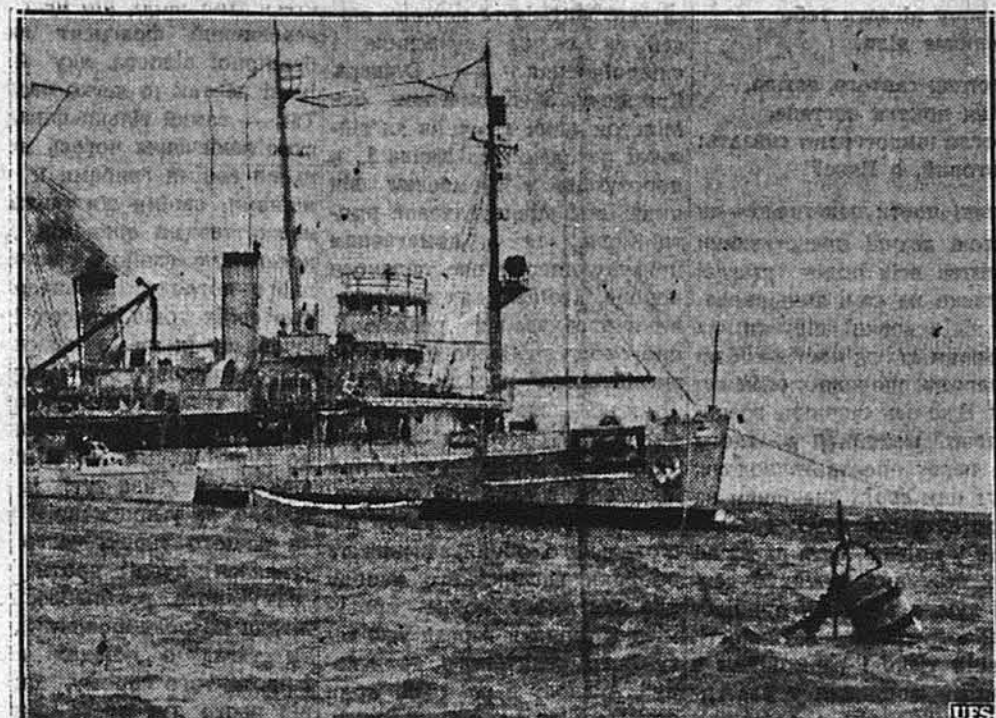
ВАШИНҐТОН. — Комітет заграничної політики палати представників у конґресі більшістю голосів ухвалив рішення домагатись від департаменту стейту акції в справі англійського пляну дати Палестині самостійність і в той спосіб засудити жидів на сталу меншість у тім краю. Комітет опирає своє рішення на тім, що американські громадяни жидівського походження вложили в Палестину сто міліонів долярів.

ОБІЦЮЄ ПОДАТКОВІ ПОЛЕКШІ.

ВАШИНҐТОН. — Секретар фінансів Морґентав заявив, що уряд придумує деякі податкові полекші, які цілком певно причиняться до економічного оздоровлення краю.

ОБВИНУВАЧУЮТЬ СУДДЮ МЕНТОНА.

НЮ ЙОРК. — На розправу бувшого федерального судді Ментона, якому закидають хабарництво, покликано вязня Моріса Ренкофа, що сидить за крадіж бондів і той зізнав, що був тим, що давав судді Ментонові хабаря у висоті $7,500.

ЛЮДСЬКЕ ЖИТТЯ В НЕБЕЗПЕЦІ.

На правій частині світлини бачимо пливаючий на воді „бой", котрий випустили на поверхню моря моряки підводного човна „Сквалус", що затонув недавно на Адлянтійському океані коло берега Ню Гемпшир. Цей „бой" має показувати, де затопився човен. На морю стоїть рятунковий корабель „Фалкон", що прибув з Ню Лондону на рятування моряків у затопленому човні.

ЗГОРІЛА ДИТИНА.

Перед самими Великодніми святами в загороді Ерофія Борисюка в селі Гірко-Полонний коло Луцька вибухла пожежа, якої жертвою впало кільканацять селянських хат і будинків. У хаті Федора Щигельського згорів у полумінях пожежі його 7-літній син, Петро. Він зпросоння вернувся назад у палаючу хату й заховався на печі.

СІМ ЧУДЕС СВІТУ ДЛЯ СУЧАСНИКІВ.

Французький щоденник „Ентрансіжан" розписав анкету серед ріжних чільних голов Франції на тему: які явища чи предмети вони вважають 7 чудесами сьогочасного світу? Добре пригадати, що у старовину такими чудесами були: єгипетські піраміди, звисні сади Семіраміди, Александрівська морська ліхтарня, статуя Олімпійського Юпітера, святиня Діяни з Ефезу, кольос з Родосу і нагробник Мавзоля. Деякі французькі письменники дали вже відповідь. Андре Жід уважає, що старовинні чудеса треба залишити на своєму місці, а до них додати тільки деякі нові. Напр. залив Ріо де Жанейро при сході сонця це справжнє чудо природи, а не людських рук. Ролян Доржелєс, хоч парижанин, таки не перестає захоплюватись Айфелевою вежею, вважаючи її чудом техніки. Андре Моруа ще більше „французький", бо знаходить аж кілька таких чудес недалеко: Дім Інвалідів, перспективу від площі Згоди до Тріюмфального Луку з Лювром та Елізейськими Полями, собор Нотр Дам у Шартр та Амієн і палату Тріянон у Версалі. Для Жана Жіроду сьогочасні чудеса — це собор у Шартр, американські хмародери, автостради, прилюдні сади. Для Жана Кокто одні із найбільших чудес — Радіо Сіті в Ню Йорку, Сан Франсиско мапочі, китайський та японський театр. Інші письменники захоплюються радіом, телевізією, телефоном, літаком, кіно, рахівничою машиною та хірургією.

В СОВЄТАХ ДАЄТЬСЯ У ЗНАКИ ТОВАРОВИЙ ГОЛОД.

Товаровий голод спричинив на терені Москви величезне збільшення спекуляції. Спекуляція обхопила передовсім мануфактуру (матеріяли й готові вироби), але теж і багато інших предметів, як напр. грамофонові кружки і т. п. Спекулянти потворили просто спілки, які обхопляють своєю діяльністю не тільки Москву, але і провінцію. Боротьба зо спекуляцією не дає майже ніяких успіхів, бо міліція, зде більша перекуплена спекулянтами, не виявляє ніякої протиспекуляційної акції. Щойно в останніх днях удалося з важким трудом зліквідувати кілька більших банд спекулянтів.

ЗАСТРІЛИЛИ ПАЧКАРЯ НА НІМЕЦЬКОМУ КОРДОНІ.

Прикордонний сторож, який виконував службу біля Мокошова, в лісі, стрінув пачкаря, який перекрадався з Німеччини до Польщі. Коли пачкар не послухав заклику граничника і не затримався, сторож вистрілив до нього й поцілив пачкаря в само серце, убивши його таким чином на місці. Слідство виявило, що вбитий називався Густав Гелер і походив із Нової Всі. — Нещастя стрінуло теж іншого пачкаря з Німеччини, який їхав із Бойтен у напрямі польської границі. Коли той поїзд опинився на польському боці, на терені громади Лагевники, пачкар Йосиф Маркер вискочив із поїзду так нещасливо, що впав під вагони, яких колеса пообтинали йому обі ноги.

СОКИРОЮ ЗАРУБАВ МАТІР.

Підчас сварки на маетковому тлі в селі Куклі, сувальського повіту, Бронислав Леймель у приступі гніву схопив сокиру й зарубав на смерть свою матір, 50-літню Емму Леймель. Опісля вбивник матери важко зранив сокирою свою сестру Ядвигу та її півторарічного синка Маріяна. По тому жахливому злочині Леймель сам застрілився з мисливського крісу.

В СОВЄТАХ ЗАСУДИЛИ ЖІНКУ НА РОЗСТРІЛ.

Суд у Маріюполі (Донеччина) засудив злодійку-рецидивістку Анну Бороздіну за вбивство цілої родини, зложеної з 4 осіб, на кару смерти через розстріл. Зібрана на судовій салі публика прийняла той присуд... оплесками.

ЖАХЛИВЕ ВБИВСТВО МОЛОДОГО УКРАЇНЦЯ.

18. м. м. до Гільча, пов. Сокаль, приїхали вечером два мужчини на мотоциклях. Один із них залізничник з Сокаля, Ожга, другий невідомого назвища. Біля Народнього Дому вони стрінули 26-літнього господаря Павла Мельничука, який вийшов саме з хати батьків своєї дружини. Тоді без найменшої причини залізничник Ожга стрілив двічі до молодого господаря. Куля попала в серце і Мельничук згинув на місці. Довершивши вбивства, оба мотоциклісти відїхали в напрямі Сокаля. В Сокалі Ожгу арештували. Бл. п. Павло Мельничук був членом усіх товариств у Гільчі та в деяких був навіть членом виділу. Трагічна смерть молодого українця викликала велике враження в цілому повіті.

ЮВИЛЕЙ РОЗБОЮ.

20-ліття приїзду армії ген. Галлера з Франції до Польщі святкують тепер ріжні організації в західній Польщі. Ген. Галлер зо своїм штабом станув на польській території 20. квітня, маючи конкретне завдання від мирової конференції виступити зо своєю армією на большевицькому фронті. Армія Галлера дійсно воювала проти большевиків, але аж після того, як модерною зброєю і численними танками з французьких военних припасів укріпилася ненадійно на УГА і виперла її за Збруч. Комбатанти галлерівської армії власне цей момент, а не большевицьку кампанію, вважають за свій найбільший тріюмф і з цієї самої причини саме польські ендеки армію Галлера вважають гордощами польських збройних сил.

ТВОРИ І. ФРАНКА І МОЛОДЬ

ЛЬВІВ. — Проф. д-р В. Сімович сказав у своїй доповіді через радіо про Івана Франка як письменника, публіциста і громадського діяча між іншим таке: „Гаряча молодь знайде в творах Франка відповідь на ті великі хвилювання, що повсякчас ворушать молоду душу на провесні життя в громадянській поезії Франковій, повній вогню, боротьби великих надій, непохитної віри в перемогу Ормуза над Аріманом, правди над кривдою, сподівань якоїсь великої переміни з перемогою духа революціонера, що пута пересудів ламає і лявіною розвалює все, що стоїть на заваді в його непереможному поході".

ЩЕ ОДИН ЗРАЗОК „ВИЩОЇ КУЛЬТУРИ".

ЛЬВІВ. — „Новий Час" з 10. травня б. р. подає, що перед судом у Камінці Струмиловій відповідав Владислав Суревич за образу українського священика о. Юрія Ванчицького, пароха в Стрептові. Коли о. Ванчицький прийшов до хати Суровича зо свяченою водою, Сурович висловився до нього словами: „Марш мі з хати, ти... не, шляк би цебе трафіл, ... твоя маць". За те суд засудив обвинуваченого тільки на кару — одного тижня арешту і навіть виконання цеї кари — завісив. Суд стояв на тім, що о. Ванчицький прийшов до хати тому, що жінка Суровича є греко-католичкою. Але Сурович міг бути лихим на о. Ванчицького, бо той останній списав протокол з жінкою Суровича, яка зізнавала, що Сурович охрестив проти її волі діти в римо-католицькім обряді. Далі суд заявив, що судове донесення о. Ванчицького не має церковної підстави, а тільки — світську, а може навіть — політичну.

ЦЕ ЇХНІЙ ПОРАХУНОК...

ЛЬВІВ. — „Слово Народове" пише проти підюджування проти Гітлера з боку польських жидів таке: „Радимо жидам задержати більше такту й резерви. Йде чейже про польську справу, а не про їхні порахунки з Гітлером".

ҐЕРІНҐ І УКРАЇНА.

ЛЬВІВ. — „Новий Час" згадує за телеграму варшавського кореспондента паризької ґазети „Парі Суар", в якій він розкриває пропозицію німецького маршала Ґерінґа, зроблену польському міністрові Бекові щодо поділу України і Білоруси між Німеччину і Польщу. Про це ніби мали говорити в лютому 1938 р. підчас „дипльоматичного" полювання в Біловежі. Ґерінґ, мовляв, тоді сказав таке: „Ми могли би спільно добитись ріжних користей. Ми могли би трохи пізніше поділити між себе російську Україну і совєтську білоруську республику". Кореспонден подає, що на це Бек не дав ніякої відповіді. І твердить, що Ґерінґ зробив це в порозумінні з білоруськими організаціями, що їхні централі є в Берліні. Білорусини мали тут відіграти ту саму ролю, яку відіграли судетські партизани в Чехословаччині. „Новий Час" до цього додає, що годі знати, скільки в цьому фантазії, а скільки правди. Бо тепер іде між державами боротьба й одні одних демаскують.

ВШЕХПОЛЬСЬКИЙ „ПАПА" ДО УКРАЇНЦІВ.

ЛЬВІВ. — „Слово Народове" містить статтю відомого ворога українців Ґломбінського п. з. „Політичний тестамент Гітлера", в якій пише ось що: „Найбільші землі має достарчити Німеччині Росія з Україною. В закордонній політиці, пише Гітлер в „Майн Кампф", нема сентиментів, кордони держав творять і змінюють люди. Тільки в силі лежить право. Право до землі стає обовязком, якщо без розширення землі великий нарід може бути засудженний на вимертя. Німеччина або буде світовою потугою, або взагалі не буде існувати. Сьогодні в Европі можемо покищо в першій лінії думати про землю в Росії і підлеглих їй окраїнних держав". Зацитувавши це, пише Ґломбінський таке: „До опанування землі Росії й України знайшов Гітлер навіть історичну основу, бо твердить, що російську державу зорганізували германці, які в Росії цілі віки творили вищі керівні верстви. На місце тих верств большевики ввели жидів, які мусять тепер уступити перед німцями. Моґлиб з тих виводів поробити висновки для своєї практики також наші „українці", колиб їм фантастичні міражі не присолоновали суворої дійсности".

„ЗНАЧІННЯ СХІДНЬОЇ МАЛОПОЛЬЩІ".

ВАРШАВА. — „Ґонец Ілюстровани" пише про значіння східної Галичини для Польщі. Каже, що „на випадок втрати Східної Малопольщі вдержання сьогоднішньої східної границі є неможливе". Далі твердить, що „посідання Вильна є обумовлене посіданням Львова, та що з хвилиною втрати Львова прийшлаб неминуча втрата Вильна". А ще далі пише, що „Східня Малопольща є головним узлом нашої східньої стіни", та що „через Східню Малопольщу біжать шляхи до Чорного моря, до румунських портів, а це старі торговельні шляхи, яких вартість ніколи не вигасала".

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jeresy City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.		SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy	
На рік	$6.00	One year	$6.00
На пів року	$3.25	Six months	$3.25
На три місяці	$1.75	Three months	$1.75
Число в пятниці (з англійською частю):		Friday's Issue (witr Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.00	One year	$2.00
На пів року	$1.25	Six months	$1.25
В Джерзи Ситі і Загряницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$9.00	One year	$9.00
На пів року	$4.75	Six months	$4.75
На три місяці	$2.50	Three months	$2.50

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

З Канади нале ть посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

НЕЗАБУТНЯ РІЧНИЦЯ

Дня 28. травня припадає річниця смерти Івана Франка, великого українського письменника й громадянського діяча. Яке значіння має він для розвою українського народу, найкраще можна зясувати, коли порівняти стан українського громадянства в часах, як він починав свою літературну й громадянську діяльність, зо станом цього самого громадянства, коли смерть перервала його працю.

Почав Іван Франко свою письменницьку й громадянську працю дуже вчасно, бо маючи ледве 20 літ. Стан українського народу в тих часах він самий змалював різко в своїх відчитах у Перемишлі на початку 20. століття, котрі він потім видав книжкою під заголовком „Молода Україна".

Франко називає той стан таким сумним, що трицять літ потім серце стискається на його згадку, — стан тим сумніший, що лячности того стану ніхто тоді не розумів. У значній частині суспільности запанував настрій повної байдужности, ба навіть ворожнечі до розвою української національности. По однім боці кордону молодь під впливом неперетравлених соціялістичних теорій дивилася на плекання національної окремішности як на реґрес. З другого боку кордону в москвофільстві доживали свого віку ідеї абсолютизму й бюрократичного „чинопочитання". „Народовецький" табор був нечисленний, розкинений, мало освічений; затоплений у минувшину і язикові питання; гордо віддалений від народу, його життя й інтересів, він обмежався святкуванням памяти Шевченка та деклямаціями його поезій. Народ не мав поняття про суспільну працю. Він мав очі звернені на „високу політику" й ждав якоїсь ласки звисока, дарунку від історії. Серед масової байдужности пропадали розумні почини одиниць.

„Як для лікаря нема нічого приємнішого понад слідження, як хорий звільна приходить до здоровля... так для історика нема нічого приємнішого, як слідити реґенераційний процес нації, що з кожного духового й політичного пригноблення звільна, але постійно двигається до нормального життя", писав Іван Франко. „В останніх 20 літах 19. століття ми пережили такий процес. Минула за той час байдужність до розвою українського народу. Молодь зацікавилася живо розвоєм національної окремішности. Наближилась інтеліґенція до народу, його життя й інтересів. Не здобуто ще ніяких поважних здобутків, але народ зрозумів, що „історія не знає скоків, не дає нікому дарунків, що кожний крок у ній то вислід важкої праці, жертв і зусиль".

У цій основній переміні душі українського народу на переломі цих двох віків львина заслуга належиться синові галицького селянина, котрий без маєтку й без впливів віддав народові одно, що в той час видавалося невеликим, а що в остаточнім результаті показалося чудотворним засобом: живе українське слово. У цьому, що цей простий засіб показався таким справним для розбудження цілого народу до нового життя, лежить заслуга Івана Франка як письменника й громадянського діяча.

МОЙСЕЄВИЙ ПОДВИГ

Слово в XXIII-ті роковини смерти Івана Франка (28. V. 1916—28. V. 1939).

...Прийде колись час і для вас
В життевому пориві,
Появиться вам кущ вогняний
Як мені на Хориві.

Стане в вас, мов у храмі
В той мент незабутній,
І озветься до вас із вогню
Отой голос могутній:

Здійми обув буденних турбот,
Приступи сюди сміло,
Бо я хочу післати тебе
На великеє діло.

Не гасітеж святого вогню,
Щоб як поклик настане,
Ви могли щиросердно сказать:
„Я готовий, о Пане!"

Великі поети людства це—як зрештою великі представники мистецтва всіх родів, узагалі — далеко не самі лиш виразники тієї творчої ділянки, на яку праця їх як поетів-кобзарів народу сповидно обмежується. Вже ось старинне грецьке слово „пойейн", з якого вчені назву поета виводять, вказує нам своїм значінням на те, що суть поетичної духовости не у мріянні, не в плеканні самих неземних, чужих буденщині дум, а власне у прибільшеній життевій активності, звязаній тісно і гармонійно з творчими поривами у властивім, мистецькім розумінні цього слова. І якщо колись великий німецький поет **Фрідріх Шіллер** з глибин свойого захоплення творчим званням поета сказав відомі слова про те, що поетам годилосяб ходити в одній парі з королями, то в цих його словах є глибока життєва правда, хоч і не в тім розумінні, в якім подумав їх поет Німеччини. Бо не лише тому гідні великі поети стояти в рядах королів, що вершини духа, осягані ними, можна порівнювати хіба з тими життевими вершинами, на яких доводиться жити королям, а передовсім і головно тому, що найбільш благословенні з них це іноді в багато більшій мірі, ніж властиві королі — керманичі національного та державного життя народу.

Керманичі-володарі, про яких з далеко більшим правом дасться сказати, що вони володарі народу з божої ласки, ніж про членів володарських династій, що то з ласки таких то і таких історичних обставин змогли добитись таких то і таких просторів.

І це дійсність, усю глибінь, усю далекосяглість якої саме наш час, наша епоха розуміє і вміє оцінити з усією увагою до ваги цієї проблеми.

Коли ось недавно всьому культурному світові довелося шанувати память великого англійського поета Джана Мільтона, якого релігійний епос „Занепащений рай" **(„Ді Парадайз лост, 1667)** причислюється до найбільших поетичних архитворів у світовій літературі, то европейська літературна критика підкреслювала в його індивідуальності не так поета і співця Господа, сатани, янголів та перших людей, як радше сучасника і співробітника — **Олівера Кромвеля.** З Кромвелем ось Мільтон один з рушіїв англійської революції за Карла I., в порозумінні з Кромвелем він пише акт обвинувачення проти Карла, та з домаганням присуду смерти на ледачого короля, а опісля, як ґенеральне виправдування революції, проголошує **„Слово в обороні англійського народу (1651).** „І як не дивно воно — каже німецький історик **Гайнріх Трайчке** у своїм нарисі про Мільтона, а саме той революціонер Мільтон, той автор національного обвинувачення та оборони англійського народу дає нам змогу щойно зрозуміти й оцінити гаразд усю вагу його **релігійного** архитвору". А знову в р. **1813,** коли пруський король не знаходить ніяк відваги двигнутися проти Наполеона, то це передовсім німецькі поети й письменники, які фактично кермують народом і викликують своїми закликами визвольни рух у всій Німеччині. Таксамо, як це уявиш ніяк боротьби колишньої Італії за визволення без її поетів, письменників і публіцистів, між якими ще в наших часах бачимо як поета краси і величі італійської країни **Ґабріеля Д'Анунціо,** прозваного свойого часу „невінчаним королем Італії".

А в нас, українців, хібаж не назвав Шевченка його великий наслідник, Іван Франко, **„володарем народу"?**

Той самий Франко, якого ціложивтевий, сороклітній творчий труд обєднавсь у свідомості і памяті вдячного народу тісно і на завжди з поняттям того визвольного подвигу всежертвенного керманича і провідника нації, що його Франко у свідомім звязку з власним життям і з власною працею для рідного народу намагався відтворити у своїй поемі **„Мойсей" (1905).**

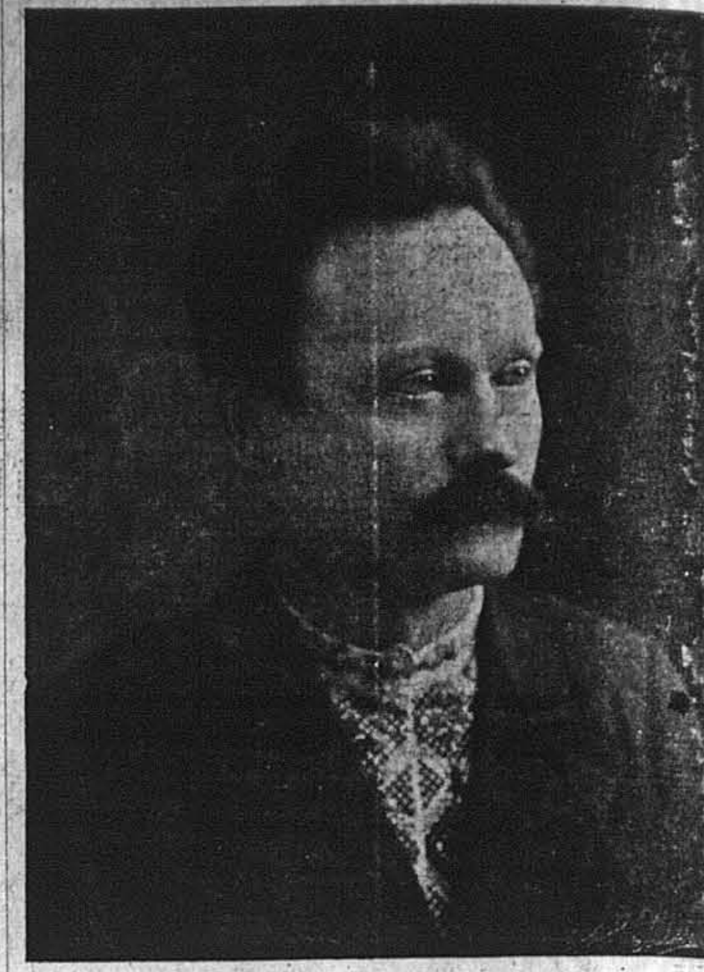
Намагався відтворити його як Мойсеєвий подвиг свойого духа і своєї епохи.

Я кажу — намагавсл відтворити. Бо франковий „Мойсей" — так доцільно заактуалізований сьогодні за океаном щойно виданим заходам **„Обєднання"** англійським перекладом **Володимира Семенини** — це один з тих монументальних творів у світовій літературі, які, подібно як і **Ґетого** „Фавст", є і можуть бути все тільки **невмиручими спробами** мистецького уподібнення даної творчої концепції. Тому, що дана концепція надто глибока, надто всеобіймаюча своїми замислами, щоби поет зміг її і справді вичерпати у своїм творі всеціло й совершенно. Читаєш ось рядки Франкового „Мойсея", і здається тобі іноді, що це тільки невеличкий фраґмент якоїсь безмірної цілости, яку й по імені не так то легко назвати. Так — самий тільки фінал це, саме закінчення чогось могутнього своїми глибами й вершинами, своїми життєвими і наджиттевими овидами, далекосяглістю свойого внутріщнього погляду, і невичерпаністю своїх тонів, красок і відгуків, що їх ми з фактичної цілости франкового твору можемо тільки догадуватися. Ви читайте лише **„Прольог"** до нашої поеми. Якаж вражаюча перспектива тут! В мені, правда, як у критичного читача нашого твору, часто бунтувалася душа проти того „замученого, розбитого, паралітика на роздорожжу" і проти „тягла" в „поїздах сусідів" і проти того сорому, що то від нього дух поета „заснути не може". Мені здавалось іноді, що після 1918 р. ми, українці, вже ніякий паралітик на роздорожжу, і струп людського презирства врешті щез з нашого національного орґанізму. Та проте, коли ти лиш поглянеш скрізь по поневолених просторах нашої безталанної батьківщини **сьогодні,** а зокрема злинеш думкою ген туди, **в Карпатську Україну,** то ота страшна траґіка прольоґу до „Мойсея" потрясе тобою саме нині як тричі кровю народу окривавлена дійсність... І перспектива довгих-предовгих століть минулого України розгортається перед тобою, коли читаєш чудові, невмирущі на віки слова:

Невже задармо стільки серць горіло
До тебе найсвятішою любовю,
Тобі офіруючи душу й тіло?
Задармо край твій ввесь политий кровю
Твоїх борців? Йому вже не пишаться
У красоті, свободі і здоровю?
Задармо в слові твойому іскряться
І сила й мягкість, дотеп і потуга,
І все, чим може вгору дух піднятися?

І так воно в нашій поемі скрізь:

Гарт невблаганої траґіки чергується тут водно із солодкістю тої, лише Франкові питомої лірики, якої вислів є до примітивности, а інколи і до формальної незугарности простий, а проте такий ущерть перепоєний чуттям, такий глибоко початий у душі, що мертві, холодні букви тут ніби промовляють до тебе людською, живою мовою. Отак у главах I.—IX. маємо драматизм, який особливо на тлі власного життя Франка, його Мойсеєвого подвигу в епосі другої половини XIX. ст., коли то він не лиш поет і письменник, але, і головно, духовий керманич українських мас, набирає властивого змісту і внутрішньої перспективи. Затеж глава X. це ліричний архитвір, може найкращий з усього, що маємо в нашій поемі, але теж зрозумілий для нас тільки на тлі власного життя і труду поета для свойого народу, і то в околі його соціяльно-реформаторської творчости.

ІВАН ФРАНКО.

А далі?

XI. глава це теж прегарний ліричний згук, повний своєрідної ваги в картині Мойсея у відношенні до молодого покоління, таксамо, як XV. глава знову з плястичного боку гідний признання досяг поетового хисту. А та обставина, що Єгова кінець-кінців карає Мойсея за **хвилевий сумнів** у доцільність його подвигу, вона нам вічним мементом поета про те, що, працюючи для народу і ведучи його, ми ніколи не сміємо сумніватися в доцільність нашого труду й у спасенність нашої цілі. І цього вчить нас у першій мірі Франко-громадянин, Франко-діяч і Франко-провідник з глибин свойого досвіду упродовж років його Мойсеєвого труду. Але чи в тому покаранні Мойсея це відгук власної траґедії поета і діяча Франка? Чи це тільки поетичний символ зневіри як такої?

На всякий випадок:

Тут розгортаються перед нами глибини всеї Голгофти поета, що почував у собі боже звання вести свій нарід на вершини і наперекір усій тьмі, яка вкривала шляхи його Мойсеєвого змагання.

Але що в боротьбі з тою тьмою Франко-Мойсей став, не зважаючи на принагідні сумніви, переможцем, те цілість „Мойсея" з кінцевим закликом **„До походу! До зброї!",** показує нам з усією чіткістю.

Д-р Остап Грицай.

Микола Костомарів.

КУДЕЯР

ІСТОРИЧНА ХРОНІКА
В ТРЬОХ ЧАСТИНАХ.
Частина третя.

(88)

Кудеяр велів їм управителя і його підвластних людей в царській волости побити на смерть, а царські запаси забрати собі, та селян не зачіпати і не грабити; а коли чого хибне з царських запасів, то в селян усе купити, а даром не брати, лише притім сказати селянам, щоб вони про приїзд їх до якогось часу нікому не давали знати, а самі щоб знали, що, згідно з волею всеї русскої землі, Іван за свій гнет царем більше не буде, а стане царем - володарем князь Володимир Андрієвич. Все заграблене з царської волости добро Окул і Урман мали були привезти на те місце, де Кудеяр за умовою мав зійтися з Жихарем; а щоб Окул з Урманом попали прямо на те місце, Кудеяр післав з ним братів Юдинкових, тому, що вони були з ним тоді, коли він умовлявся з Жихарем.

Ватага дійшла до назначеного місця коло озера. Озеро вилило. Розбишаки розтаборилися на його березі, розсідлали коні, спутали їм ноги і пустили скубти молоду траву в лузі, а самі стали розкладати вогні і варити собі кашу. Багато кинулися ловити рибу в озері. Сонце тоді хилилося на захід.

Нараз ізза лісу, що окружав озеро з противної сторони, починають виїздити їздці.
— Наші, наші! — кричали розбишаки, — зриваючися з місць, де поусадовлялись.

Їздці, котрих побачили розбишаки, не їхали прямо до них, а затрималися, роблячи пів колесо; в слід за ними з другої сторони, також зза лісу, показвся другий відділ кінних, що їхав на стрічу виїхавшим перше.

— Що це? — говорили розбишаки: — дві ватаги до нас їдуть!

— То Жихар, мабуть, привів ватагу з Мурома, як прирік мені, — сказав Кудеяр.

— Добре то, добре, — замітив Худяк, — та чи вистане в них харчів для себе і для коней, бо нам нічим буде годувати їх при такім множестві.

Кінні, на котрих дивилися розбишаки, злучившися двома відділами, не їхали прямо до ватаги, а стояли півколесом, відтинаючи розбишакам вихід у поле; дальше коло уставлених кінних, ізза тогож лісу, звідки вони появилися, вивезли на колесницях пушки, було їх десять, висунули вперед і виміряли на розбишацький табор мідяні горла; при пушках стали пушкарі і держали в руках льонти.

Табор заметушився, понеслися крики розпуки:

— То не наші! То не наші! То царське військо! В них пушки. Сідати на коні! Втікати, втікати!

Але тут же і кінні, що стояли напроти розбишацького табору, почали вискакувати вперед, захоплювали коні розбишак і вбивали їх, щоб не дати опришкам допасти до них.

Кудеяр зміркував не лише те, що створилося перед його очима, але й те, що мало потім статися; він підбіг до озера, кинувся в воду і сильними рухами рук бистро розбивав хвилі, завертаючи до противного берега. Він плив в одежі, в чоботях, зо зброєю; за плечима в нього був сагайдак, лук і рушниця.

Переполох у розбишацькім таборі був такий сильний, що небагато замітили втечу Кудеяра. Він щасливо дістався до берега і скрився в лісі.

Міжтим з війська, що облягло розбишак, виїхав син начальника, Алексія Басманова, Федір Басманов і кричав:

— Молодці! Ви в облозі, вам виходу нема і не буде! Ви хоробрі й удальці, але з нами не справитеся, тому, що в нас є пушки, а в вас лише рушниці та луки, а пушок нема. Зачнемо на вас стріляти з пушок і всіх вас положимо до останнього! Висилайтеж мерщій ваших отаманів до нас на розмову! Ждати ми не хочемо. Не являться скоро отамани, — скажемо вдарити з пушок.

Отамани кинулись було шукати своїх коней, щоб виїхати на розмову, але коні їх були розігнані. Вони всі пять пішки пішли на стрічу начальникові, Олексієві Басманову, котрий по мові, виголошеній його сином, виїздив уже наперед з відділом. Худяк ішов моторно, як чоловік, котрому завсіди смерть близька і саме життя не дороге. Лисицю цілого кидало з боку на бік: він говорив сам до себе недоладні слова. Муха прикладав пальці до чола, розводив руками і тряс головою. Товчений ішов мрачний і не говорив ні слова, а Білий ледви волік ноги, і коли всі підійшли до Басманова, то він перший кинувсь на землю і простерсь у ніг царського воєводи. Басманов сказав їм:

— Володар-цар і великий князь усеї Руси, Іван Василієвич, велів вам сказати: вашими лихими, беззаконними і богопротивними ділами заслужили ви на жорстоку люту кару смерти, але відомо йому, володареві, і це, що ви на таке богопротивне діло, щоби піти бунтом проти свого царя, пустилися не зо своеї розваги, а зо своеї глупоти, слухаючи поганих дорадників всякого зла; тому цар-володар, з огляду на вашу мужичу простоту, милосердячись над вами, прощає вам: які є між вами боярські діти й інші військові люди, ті одержать наділи, де володар вкаже, а які є між вами бувші боярські люди і збігці-селяни, тих володар велить помістити в своїх царських волостях, а ваші попередні провини будуть забуті. І така велика ласка вам дасться під тою умовою, щоб ви зараз, без найменшої проволоки, звязали і привезли до нас живого Юрка Кудеяра, зрадника і всякого зла дорадника і першого нашого великого володаря ворога. А привівши сюди до нас Кудеяра, поскладайте всяку зброю, яка у вас є, заберіть з собою коні, в кого вони цілі лишилися, прийміть у дарі життя і ходіть з нами. А по поводу вашої розбишацької минувшости слідства не буде, тому, що з царської ласки всьому похорон і вам за всі ваші попередні лихі діла опрощення сталось. А не схоче хто з вас усієї зброї віддати і не положить, а потім вона в кого знайдеться, хоч би це був малий ніж, тоді такий чоловік буде покараний смертю без найменшої пощади. От вам царська воля виявлена. Ідіть і приведіть сюди Кудеяра, а я буду тут ждати.

Отамани пішли в табор і вдарили в тарабан, що його роздобув Кудеяр при ограбленні каравани на Муравськім шляху. Зібрався круг.

Васька Білий, що перед Басмановом не смів язиком рушити, тепер став голосніше ніж хто говорити:

— Прогрішились ми тяжко перед Богом і перед царем володарем, пустились на лихі, богопротивні діла, багато людей грабили і вбивали, а найбільше прогрішиися тим, що послухали підступного еретика, чарівника, зрадника Кудеяра і пішли бунтом проти царя.

(Далі буде).

Як збагатитися?

— Знаєте, той Петриковський, що має банк, заробляє по 50 тисяч, але 30 тисяч мусить відкладати.
— На старість?
— Ні, на адвокатів.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

ДІТРОЙТ, МІШ.

До застанови над життям громади.

Дітройт велика громада. Одна з передових, коли йде про число українців. Не бракує в ній і таких наших громадянок чи громадян, що дійсно широ віддані українській справі, що радіб з цілої душі їй допомогти. Є такі, що ревно займаються справжньою допомогою Рідному Краєві. Але є і такі, що постійно спинюють цю акцію, як і взагалі поступ громади. І саме про те останнє хочу говорити. Мені здається, що вже пора нам глибше застановитись над причинами того, чому наша громада не виявляє такої активности, на яку спосібна і яку повинна виказувати. На мою думку, найбільше заважує тут політична баламута: соціялістична і гетьманська. Коли це пишу, хай ніхто не думає, що хочу тут з кимсь розрахуватися, що пишу це з якоїсь ненависти чи т. п. Я тільки хотів би знайти якийсь лік на те, щоб оживити наше життя, щоб усунути ті перешкоди, які спинюють наш розгін. Бо як довго будемо продовжати такий стан, який тепер існує? Для чийого добра? І який буде з цього остаточний вислід?

Спитаймо себе так на простий хлопський розум: треба нам жертися між собою через „бенешівщину"? Кому потрібне оте соціялістичне виправдування Бенеша? Кому воно цікаве? Ось тому і не диво, що не помогли ніякі радіові чи інші оголошування, що „прибуває знаменитий бесідник і бувший Січовий Стрілець", бо на лекцію п. Ярослава Чижа зо Скрентону прибуло до „Чедсей Гай Скул" усього 71 особа, а саля велика! Люди не прийшли (а на другій лекції в іншому місці було ще далеко менше!), бо є мало між нами таких, що охочі слухати оборонців Бенешів. Є це зовсім природнє, бо перед нашими очима стоять ще Прхали й криваві події в Карпатській Україні!

Або берім гетьманців. Їх нема багато. Але вони зручні політики, бо тримають добре руку з нашими священиками. Тому і скорше людей дістануть на свої підприємства, бо в тому допомагають їм священики. І тим останнім мають наприклад завдячувати те, що от на церемонію „відновлення гетьманської держави", яка відбулася 30. квітня в „Чедсей Гай Скул", прибуло таки до 300 старших і дітей. І тут проголошувано по церквах, в часописах і через радіо. Заанґажовано хори, солістів, священиків і т. п. Прибули: з Філядельфії д-р Л. Цегельський, а з Шікаґа сам полк. Шаповал. Але люди не дописали, бо є мало таких, щоб з власної волі й охоти хотіли глядіти, як полк. Шаповал буде бити поклони перед образом Скоропадського, як це було на тій церемонії.

Тому і не диво, що з таких розреклямованих великих підприємств збірка на утікачів з Карпатської України виносить тільки $75.94, хоч і збирається на сам заклик „Вельможної Панни Гетьманівни".

Очевидно, що ми тим не хочемо діткнути саму акцію, з яких сторін вона не підходилаб, ні осіб, що нею займаються, до якої партії вони не належалиб. Нам тільки йде про те, що ось такі „церемонії" й такі акції, хоч як штучно їх піддержується, в народі відгуку не мають і мати не будуть. Вони є форсовані, підтримувані штучно й насильно. Тому, коли бажаємо спільної праці й вірної служби Рідному Краєві, то перестаньмо бити поклони перед Бенешами, Скоропадськими і т. п. Я певний, що в громаді можемо довести до сильного обеднання, якщо захочемо застановитись над тим, що нас ріжнить. Биття таких поклонів, про які згадую, людей на дусі не піднесуть і до народньої праці не притягнуть. І до жертв на народні потреби не запалять. Як хочемо бити поклони, то биймо їх перед Шевченком і Франком! Перед нашими мучениками! Перед тими, що наставляють свої груди в обороні прав українського народу. Бо це принаймні нас не ріжнить. Навпаки, притягає нас докупи і творить з нас одну родину, справжню родину, хоч би ми і в дечому між собою ріжнились. Подумаймо над тим.

Нестор.

ЩО ДЛЯ МЕНЕ ОЗНАЧАЄ ДЕМОКРАТІЯ

(Написав Генри А. Волес, міністер рільництва).

Як американський громадянин, я вірю в демократію. Це наш спосіб життя. Ми думаємо, що він найліпший. Для американців вже більш як триста літ демократія означала право брати участь в уряді. Вона давала свободу віри і незалежність від химерної поведінки тирана чи диктатора.

Перші поселенці американських кольоній приїхали сюди з ріжних країв Европи. Вони розмовляли ріжними мовами і мали окремі звичаї. Але всі вони були тої думки, що люди повинні бути свобідні і рівні. Це переконання вони записали в Декляраціі Незалежности 1776 року і запечатали кровю в революційній війні, яка зараз наступила. Згадали це в конституції і списі прав. І ще раз запечатали кровю у громадянській війні та записали в поправках до конституції після тої війни.

Впродовж цілих століть дух американської демократії був духом тих свобідних піонірів. Вони надіялися самі на себе; не мали страху боротися з великими перепонами і не боялися тяжкої праці. Нині демократія таксамо означає: покладатися на власні сили.

Ті піоніри мали в собі почуття рівности. Кожний з них відчував, що він такий добрий, як другий, а другий такий добрий, як він. Те саме і нині; правдива демократія мусить основуватись на рівности.

Дальше, ті піоніри свято вірили в індивідуальну свободу. Вони вірили, що держава існує для людини, а не людина для держави. Демократія нині постійно повинна вважати на інтереси одиниці.

Перші переселенці були дуже вирозумілі. Вони завше були готові дати поміч другому, старалися його зрозуміти і йому уступити. Кожний знав, що його справа іде вкупі зо справою його сусідів, а справи сусідів ідуть разом з його власним. Нині є те саме.

Але нині вже не ті часи, як були при заселюванні Америки. Ми тепер живемо у віці машин, коли людина стратила свою індивідуальність до непізнання. Отже є питання: може демократія жити в цім віці? Може вона жити в переповненім, скомплікованім світі, без спромоги такого самостійного розвитку, як був при заселюванні Америки? Дехто за морем твердить, що демократія вже перестарілась і що вона не надається для машинового віку. Я не погоджуюся з ними.

Я вірю, що нині демократії треба більше, ніж коли. Але якщо вона має жити, то мусить мати основи моральної сили піонірів і модерні основи моральної сили також. В цих модерних часах демократія мусить основуватися на відповідальності кожної одиниці, яка повинна виконувати громадянські обовязки, слідити за громадянськими справами і сумлінно голосувати при кожних виборах, навіть тоді, як їй може видаватися, що між 130 міліонами людей один голос не заважить.

В нинішнім часі демократія повинна основуватися на суспільній відповідальності, коли уряд іде так далеко, як може, щоб ґарантувати кожній одиниці право заробітку на прожиток. Дальше, в цім модернім часі демократія повинна базуватися на добровільній самодисципліні, а саме, щоб громадяни не надуживали свободи для злих цілей і що життя в переповненім світі обовязує кожного до малих пожертв на користь загалу.

Нині демократія мусить основуватися на такім самім дусі ризика і відваги, який був у перших переселенців, щоб громадяни завше жили з теперішністю, користали з досвіду минувшини і щоб сягали в будучність. Бо як демократія хоче жити лише минувшиною, то вона вмирає.

Як американці, ми всі мусимо тямити, що демократія не є сильніша, як її люди. Як вони перестануть нею цікавитись, демократія упадає. Стараймося зберегти цю дорогу спадщину демократії в Америці. Робім, що хто може.

ФЛІС.

НІМЕЦЬКА ПРЕСА ПРО КИПІННЯ НА ЗАХІДНЬО-УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

(УПС — Берлін). Берлінська „Дойче Альґемайне Цайтунґ" з 10. травня пише про інтерпеляції українських послів у польськім соймі у справі кривавих польських репресій супроти українців у Добромильщині в місцевостях Поляна та Либохора. Як зразок німецьких пресових голосів про ЗУЗ, наводимо уривок ширшої нотатки з кельнського „Вестдойчер Беобахтер" (4.5.) п. з. Українці бороняться проти Польщі:

„Вповні поза увагою европейського загалу — пише ґазета — відбулися минулої неділі на Волині в східній Польщі громадські вибори. Вислід виборів заскочив саму Варшаву. Бо 10-відсотковій польській меншості вдалося „здобути" більше ніж 50% мандатів. Коли місцеве українське населення дістало всього 833 мандати, поляки змогли добитися 1.063 мандатів. Решта мандатів припадає на німців, жидів і чехів. Від останніх громадських виборів, які відбулися в 1934 році, польський стан посідання майже потроївся.

„Але вже виборчий вислід з 1934 р. опирався на безсоромних виборчих шахрайствах, і українські орґанізації рішуче відкинули цей вислід як незгідний з дійсністю. Тимбільше обурення запанувало в звязку з останніми виборчими ошуканствами, які дають у руки нечисленним після 1920 р. найшлим полякам владу в чисто українських громадах Волині. Пофальшування вможливлено в той спосіб, що виборчі комісії потворено виключно з поляків і жидів, українських же мужів довіря не допущено. Польсько - жидівські комісії проголосили опісля після кількох днів „виборче чудо".

„Не дивно тому, що в цілій східній Польщі підноситься буря обурення проти польських окупантів, яка знаходить свій вислів у вибуху неспокоїв по всіх усюдах. З численних місцевостей є нові вістки про виступи тайних українських військових орґанізацій. В околиці Луцька доконано багато підпалів, яких жертвою впали стодоли й мешкання польських поміщиків. Під Золочевом у східній Галичині знищено на лінії 10 кільометрів телефонічні дроти. В Бережанах відбувся напад на будинок польської поліційної станиці, причому поважно поранено багато поліцаїв.

„Виявляється отже, що остання брутальна польська акція, яку переведено в східній Галичині, не має успіхів. В бігу цієї акції заарештовано понад 900 українських священиків, як теж тисячі інших українців. Шляхом цієї акції надіялися поляки спараліжувати визвольне хотіння 8 міліонів українців. Але вибух нових неспокоїв показує, що українці не занехали своєї боротьби проти польської окупації".

Берлінський двотижневик „Остлянд" з 1. травня приніс статтю п. з. 7 мілонів українців домагаються автономії, в якій пишеться про проєкт автономії УНДО, причому є таке закінчення статті:

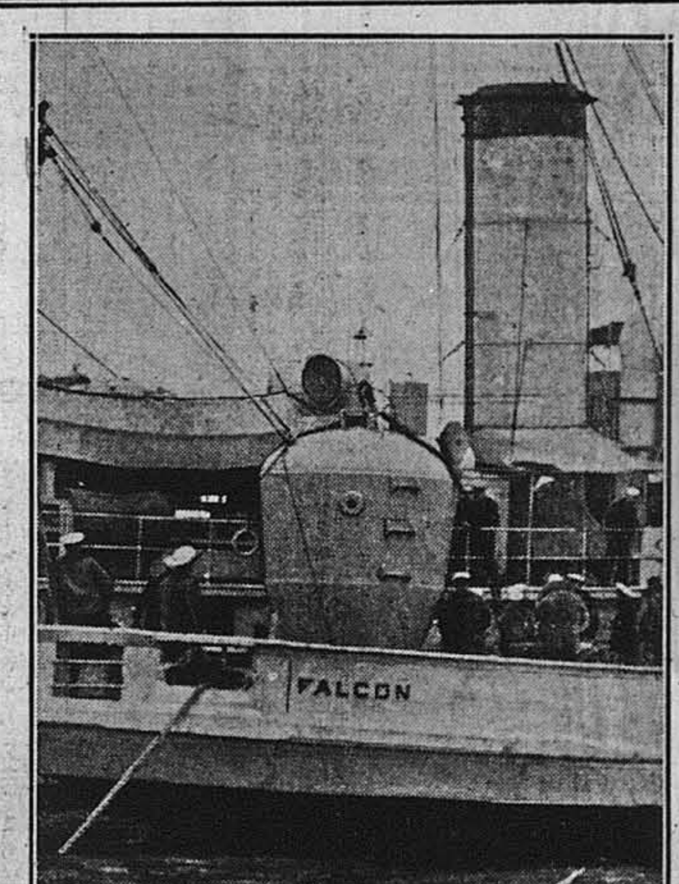
„Проєкт — не перший зрештою такого роду — сойм, звичайно, відкинув, а властиво взагалі не допустив до обрад. Всеж заслугує він на увагу так, як свойого часу заслугувала на увагу спроба судетських німців наклонити празький уряд до наділення автономією німецьких територій ЧСР. Требаб властиво думати, що поляків, які перейшли з легковажним жестом до порядку дня над українським внеском, повинноб застановити, що це власне відхилення автономічних домагань судетських німців спричинило заломання і врешті повний розвал чеської республіки. Як тоді боялися чехи, що судетська автономія буде тільки кроком для відірвання німецьких територій, так боятьхся і поляки, що українська автономія буде тільки етапом на шляху до повстання самостійної України. Але коли поляки справді мають рацію, себто коли остаточною метою українців є таки виборення власної державности, то відмова автономії зможе тільки перешкодити орґанічний розвиток українського державного ставання, зате вона скріпить українське змагання наблизитися до своєї мети революційним шляхом. Автономія є однаково для поляків, як і для українців шансою розрахуватися з собою мирним шляхом, відмоваж її спихає обі сторони з внутрішньою конечністю на шлях сили".

Англійський гумор.

— Михайле, — картає льорд свого льокая, — сьогоднішньої ночі принесли вас зовсім пяного додому. Звідкіля ці люди знали, де ви мешкаєте?

— Все ношу при собі кілька візитових білетів вашої високости.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ, БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА. ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІЩИЙ ЦІННИК КНИЖОК.

РЯТУВАННЯ ЗАТОПЛЕНИХ.

Корабель „Фалкон" привіз зо собою нурковий дзвін і інші причандали до рятування людей з великої глибини. Корабель збирається власне спускати в воду океану нурковий дзвін, щоб рятувати моряків, що знаходяться 240 стіп під поверхнею води.

PRESS REPORTS

POLISH "DEMOCRACY"

THE COMMENTATOR

By W. K. KELSEY

To the Editor: I wish to be enlightened as to what constitutes a democratic form of government. Here are my reasons: I am a habitual reader of newspapers, and my favorite paper is The Detroit News. I am reading it not for news alone, but for educational reasons. I like particularly to read the editorial columns because they not only try to explain news and facts from the right angle, but also reflect the sentiment and attitude of the publication.

In the May 6 issue of The News I read an editorial by W. K. Kelsey on the German Polish situation. In that article Mr. Kelsey said that "Poland is not a democratic country, never was, and probably never will be."

As far as I know, the Polish State is a republic because the people elect their representatives to the Parliament, the same holding true for the election of a President. When the cabinet wanted special prerogatives for their President, due to the international crisis, they asked Parliament for that authority, which fact Mr. Kelsey states in the same article.

I also know from my study of history that Poland was the first democratic country on the European cantinent, and was, for that reason, partitioned by the three autocratic and despotic neighboring dynasties.

I would appreciate it very much of Mr. Kelsey would clarify this question in his column and tell his readers what form of government we have, since we, too, elect our President and Congress and other governing bodies. Ç. Z.

* * *

POLISH "DEMOCRACY"

Democracy, says the dictionary, is government by the people; a form of government in which the supreme power is retained by the people, and exercised either directly or indirectly.

Who are "the people" thus meant? They are the adult citizens who have not been deprived of their civil rights by due process of law; that is, who are not in prison, or in an institution for defectives. They are persons who can make valid contracts. Such people can vote in all the States of the United States, except those Southern States which have adopted laws that without saying so, discriminate against Negroes. They elect their law-makers and their executives.

In Poland, the legislative branch is a Parliament of two houses, the Senate and the Sejm.

Do the people elect the Senate? They do not. One third, 32 members, is appointed by the President. Two-thirds are elected by colleges of delegates chosen by certain citizens who have the right to vote for that purpose. These citizens, numbering about 400,000 in an adult population of over 20,000,000, can vote "by reason of their personal merit, their mental achievements, or the confidence which they enjoy amongst their fellow-citizens."

Do the people elect the Sejm? Yes; but their choice is restricted. The country is divided into 104 constituencies. In each of these, four candidates may be nominated, not by parties representing the people, but by municipal councils, chambers of commerce, federations of labor, and professional groups. From these nominees the voters elect two.

"The illiberal nature of the Constitution and the electoral laws," says the International Year Book for 1935, "led most of the opposition groups to boycott the elections. With only 46.5 per cent of the qualified electorate voting, the Government bloc secured 190 seats out of the 208 seats in the Sejm. Only 60 per cent of the qualified voters participated in the Senate elections, and 60 of the 64 Senators elected were affiliated with the Government bloc."

* * *

THE PRESIDENT

The President of Poland is elected for a term of seven years, in this manner:

The Sejm chooses 50 electors, the Senate chooses 25, and these, together with the highest state officials, nominate a candidate for President. Another candidate can be named by the President. Then citizens who have reached the age of 24 have their choice between the two. But if the President declines to naminate a candidate, the one nominated by the electors automatically becomes President, without the people having anything to say about it. Is that a democratic method?

The President appoints the head of the army, and the high judges. Not only has he veto power over the acts of Parliament; when it is not in session he may rule by decree, except in certain special cases. If Parliament fails to pass the budget within 90 days, the Government may issue its own; and in an emergency the Ministry may spend money without Parliament's authorization. The Ministry may declare a state of emergency, suspending civil liberties.

"Under a Presidential decree of June 17, 1934," says Raymond Leslie Buell, "administration authorities may detain without a court order any person who menaces peace and public order. Thus the Government may resort to "protective custody"—which is a feature of totalitarian regimes—and has used this power to place such offenders in the concentration camp at Bereza. Civil liberties cannot be said to exist when government has such sweeping powers."

Is that democracy?

* * *

GOVERNMENT BY THE ELITE

In democratic countries the press is free. Says Dr. Buell:

"Poland has no preventive censorship, but when an article displeasing to the authorities is published, they may confiscate the issue concerned, inflicting severe losses on the paper. Thus all mention in the Polish press of the peasant strike of August 1937, was censored. . . . A newspaper can appeal to the courts against illegal confiscations, but tribunals seldom overrule the administration authorities, or, if they do, it is too late to be of practical value."

Is that democracy?

"The Constitution (of 1935) was drafted largely under Pilsudski's guidance and inspiration, and it embodied his conception of a government dominated by a strong executive, with Parliament relegated to a position of complete inferiority. In effect, it legalized the extra-constitutional position assumed by the Marshal and his adherents after they seized power in 1926 and placed to definite check upon the activities of political parties." (International Year Book, 1935.)

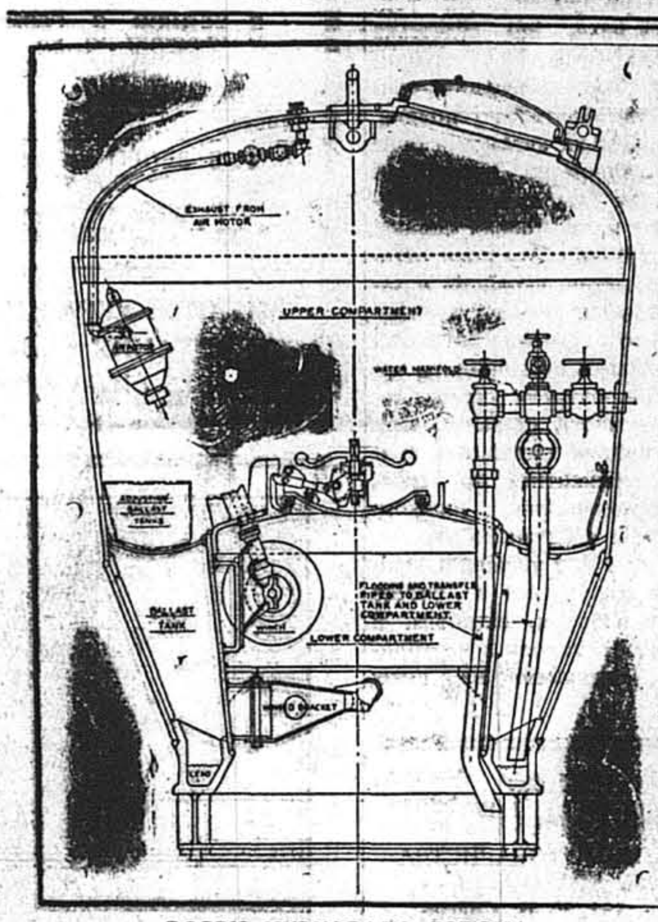
Commentators, says Dr. Buell, "insist that the Constitution is based on the principle of the "solidarity of the elite.'" Is that democracy? "In practice, however," continues Dr. Buell, "the Polish constitutional system does not appear to have brought into power an 'elite' differing from the ordinary type of politician who has dominated Polish public life in the past. Indeed, as the late Premier, M. Wladyslaw Grabski, pointed out, the Colonels have merely developed a spirit similar to that of the former gentry—'We are Poland.'"

(Detroit News, May 20, 1939)

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Елизабет, Н. Дж. — До жертводавців на вічу додати: Константин Качуряк $2.

Честер, Па. — Між жертводавцями раненим у Карпатській Україні має бути: Від. 15 Союзу Українок $5, передані від. 156 У. Н. Союзу.

РОЗРІЗ НУРКОВОГО ДЗВОНА.

Якби розрізати нурковий дзвін, яким моряки „Фалкона" пробували вирятувати затоплених моряків субмарини „Сквалус", то ми побачилиб, що дзвін поділений на дві головні частини. Дзвін накладається на субмарину й тоді люди можуть перейти з субмарини в дзвін.

В Америці.

— Скажу вам лиш одно: завдяки жінці став я міліонером.

— А чим ви були раніше?

— Міліярдером. . .

НАЙДУТЬ ПОСАДУ

Українська Православна Парохія пошукує кваліфікованого ДЯКОВЧИТЕЛЯ, який мігби провадити хор, вчити дітей у вечірній школі та влаштовувати представлення. Платня після умови. Посада до обняття навіть сейчас. Голоситися до: 120-2

SVOBODA, c|o M. B.
83 Grand St., Jersey City, N. J.

ТАРЗАН І ЗАБОРОНЕНЕ МІСТО. (123)

Втікаючи перед малпами, Лялъ Таск і Брайен заховались до печери. Побачивши, що печера глибока, вони почали бігти далі у її нутро. Та там вони попали на печерну святиню божка Чона, що отсе хотів виконати смерть на старім Ґреґорії. Почувши стукіт ніг, Чон сердито заговорив: „Хто, на моє імя, сміє перивати мені ритуальну жертву?"

Перед ними станули два чужинці, які ще не вспіли як слід розглянутись по печері. Та ті, що були в нутрі, вже привикли до темноти. З одного кута вирвалася постать і закричала: „Брайен! Що ти тут робиш?!" Це була Ґелена. З тими словами вона кинулась до брата. Та сектярі стримали її. Гелена промовила: „Це Брайен, мій брат, він скаже вам, чому ми сюди прибули!"

Та Чон не хотів запускатися в розмову. Насупившись, він промовив: „Хай мені тепер ніхто не перешкоджає в самій середині ритуальної жертви. Тепер нема повороту. Жертва мусить бути принесена. А в часі пролиття крови я довідаюсь чимало тайн". Знов підніс Чон догори ножа, щоб проколоти Ґреґорія. А сектярі тимчасом обступили Брайена і Гелену.

Здавалось, ніхто вже не зможе його врятувати. Врятував би, може Тарзан. Та його тут не було. Він, правда, знаходився недалеко звідсіля, та він не знав про трагедію, що відбувалась у печері. Пославши Геркуфа до Тобос, він сам, та й ще з Ляваком, пустився назад до того чортівського міста Атару. Ще раз хотіли вони попробувати щастя і відшукати Гелену.